

ગુજરાત આનામાળા સીરીઝ ૨ ૭.

નામ થકી રીઝે કુલણજી, લોલી રીઝે દામે;
તાડી પી ગાલાઓ રીઝે, ગાપી રીઝે શ્યામે.

Gujrati Proverbs.

ગાપીને ચેર ગાપી આવ્યા કહો કેમ કરીએ ગાપીજી;
બાર હાથનું ચીલકું ને તેર હાથનું બી.

—Tit Bits—

રમૂજમાળા-ભાગ ૧ લો.

પ્રયોજક અને પ્રકાશક.

ગાર—અંબાલાલ છગનલાલ રહેરા.

શીકા (૨૦૮ ઇડર-મહિકાંડા.)

સંસાર દર્શન વિનોદિની અને કમલિની, રાણી દુર્ગાવતી સવિતા,
સુશિક્ષા, વિગેરેના કર્તા અને કેટલાંક માસીકોના લેખક.

અમદાવાદ

‘સત્યવિજય’ પ્રોન્ટીંગ પ્રેસમાં-શા. સાંકળચંદ હરીલાલે છાપ્યું.

વિક્રમાબ્દ ૧૯૭૫. પ્રત ૧૦૦૦. ખ્રિસ્તાબ્દ ૧૯૧૯.

(સર્વ હક સ્વાધીન).

આવૃત્તી બીજી.

કિંમત.

{ આહકો માટે એક આનો.
છટક નક્કનો દોઢ આનો.

ગ્રાહકોને સાચી વાત જણાવવી એમાં કોઈ વાતનો પ્રતિબંધ નથી. આ આનામાળા સીરીઝમાં મુખ્ય બે ઉદ્દેશો સમાયલા છે. એક તો લેખકનું નિર્વાહ સાધન, બીજું જનસમાજના વર્તનમાં કંઈક સદ્ભાવ ઉત્પન્ન કરવો.

સુઝ વાંચકો, હું લેખક તદ્દન બહેરો છું તે આપ સર્વને વિદિત છે તેમજ ગુર્જર ભૂમિપર બહેરા લેખકોનો મુખ્ય આધાર ઉદાર ગૃહસ્થો અને ઉત્સાહી ગ્રાહક બંધુઓ ઉપરજ છે, મારા જેવા બહેરા લેખકને અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપના મદદ કરવી તે આપ સુઝની શરજ જ છે.

વિ. વાંચન અને તે કેવું હોવું જોઈએ, એ દરેક બંધુઓનું અગત્ય નહિ હોય, છતાં આ આનામાળા સીરીઝો સારા લેખો ઉપરથી અનુવાદ કરી, જાતે લખી, છપાવી અને જાતેજ વેચું છું તેમજ આ વાર્તાઓ કેટલાંક પુસ્તકોના વાંચનની યાદગીરીમાંથી લખવામાં આવી છે. તો તેના મૂળ લેખકોનો પણ આભાર માનું છું.

દરેક વાંચક બંધુઓએ અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા કૃપા કરવી. મારા બહેરા થયા બાદ મારા હિતચિંતકો તરફથી જે પ્રેમ-જીજ્ઞાસા દૃષ્ટિવૃત્ત છે તે સદાને માટે ગ્રાહું છું. સુઝ બંધુઓ આપ ગ્રાહક થઈ અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા મહેરબાની કરશો.

વિજયા દશમી.
વડાગામ (મહિકાંઠા)

}

આપનો સ્નેહાધીન,
ગોર અંબાલાલ છગનલાલ.
શીદા (સ્ટેટ હાઉસ-મહિકાંઠા.)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૪૭૨ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રૂપામી.૫૧-૧

વિષય ૬ - ૩

કંજુસમલ્લની કર્મકથા.

મારવાડમાં કંજુસમલ્લ કરીને વ્યાપારી ધણેજ કંજુસ હતો. એક પાઈ વાપરવી તે તેને જીવલેણ થઈ જતું. ચમડી નમ પણ દમડી ન છુટે. અને મરી ગયલી માખને નિચોવી જોડા ઉપર ચોપડતો. લક્ષાધિપતિ છતાં ઘરમાં ખાણું માત્ર હલકુંજ વાપરતો. આ કારણથી છોકરાઓ કંટાળીને પરદેશમાં જઈ રહ્યા હતા.

એક વખત શેઠ ઉઘી ગયો હતો, એટલામાં એક મહાત્મા ત્યાં આવ્યા. પુત્રોની વહુઓએ તે મહાત્માને આદરસત્કાર આપી ચરણે પડી દુઃખની વાત નિવેદન કરી પછી તે દયાળુ મહાત્માએ કહ્યું—કે તમારે પતિવ્રતપણામાં રહી, ધધ્ધરની ભક્તિ કરવી. જુઓ આ લાકડું પડેલું છે. તે પર વસ્ત્ર પાથરી ખેસવું અને મંત્ર બોલવો. એટલે તે લાકડું તમને રત્નદ્વિપમાં પહોંચાડશે.

મહાત્માના ગયા પછી તે સ્ત્રીઓ દરરોજ રાત્રે લાકડાપર ખેસી રત્નદ્વિપ જતી અને પ્રભુનાં દર્શન કરી પાછી ઘેર આવતી. દરરોજ એવડું મોટું લાકડું જુદી જુદી જગાપર ગોઠવાઈ જતું આ જોઈ શેઠના હજમને વિચાર કર્યો જે આ લાકડામાં જરૂર કાંઈક પણ યુક્તિ હોવી જોઈએ. તે રાત્રે તે હજમ લાકડાના પોલાણમાં ભરાઈ રહ્યો, રાત્રે નિયમ મુજબ સ્ત્રીઓ આવી, મંત્રબણી લાકડા ઉપર ખેડી, કે લાકડું ઉંચે આકાશ તરફ ઉડયું. હજમ તો, ચકીત ગઈ ગયો. રત્નદ્વિપ ગયા બાદ સ્ત્રીઓ ભગવાનના દર્શન કરવા ચાલી ગઈ એટલે હજમ જેટલાં રત્ન લેવાય તેટલાં લઈ પાછો પોલાણમાં ખેસી ગયો. નિયમ મુજબ સ્ત્રીઓ ઘેર આવી, અને હજમ માર્છ પણ ઘેર ગયા રત્નના પ્રતાપથી હજમ પૈસાવાળો થયો. એટલે એક દિવસે શેઠે

હજમને પૂછ્યું અસ્યા માલા ! હવે હજમત કરવા કેમ આવતો નથી ? અને તું આટલો બધો પૈસા છુટ ક્યાંથી ?

હજમભાઈના પેટમાં કાંઈ વાત ટકી નહિ, અને ખુલ્લે ખુલ્લું રહસ્ય જણાવી દીધું કે, શેઠ. એ બધો તમારા ઘરનો પ્રતાપ છે. સાંભળી કં જુસમસલ્લવિચારમાં પડ્યો, અને તેજ રાત્રે તે તૈયાર થયો, અને લાકડાના પોલાણમાં પેસી ગયો. સ્ત્રિઓએ મંત્ર બણી કપડું પાથર્યું કે લાકડું આકાશ તરફ ઉડ્યું. રત્નદ્વિપ જતાં સ્ત્રિઓ દેવદર્શન કરવા ગઈ, એટલે કંજુસમસલ બહાર નિકળ્યો. તેનાથી લેવાય તેટલાં રત્નો લીધાં. કેટલાંક લાકડાના પોલાણમાં ભરી દીધાં. કેટલાંક બગ્ગમાં માર્યાં, કેટલાંક મોઢામાં માર્યાં અને ખુબ ખુબ રત્નો લીધાં, વળી વિચાર કર્યો કે હજુ હું કાલે આવીશ. ને બીજાં રત્નો લઈ જઈશ. તરત પાછો સાંકડે માંકડે લાકડાના પોલાણમાં પેસી ગયો, એટલામાં વહુઓ આવી, કપડું પાથરી મંત્ર બણી બેઠી કે લાકડું આકાશ તરફ ઉડ્યું મધ્ય સમુદ્રમાં પહોંચ્યું, કે એક સ્ત્રિએ કહ્યું.

બહેન ? આજ કંઈક લાકડું ભારે જણાય છે. આપણે જલદી ઘેર જવું જોઈએ. જો આપણો સસરો જાગશે તો ફજોતો થશે, એટલે બીજી સ્ત્રિએ કહ્યું.

ત્યારે એમજ કરો કે આ લાકડું અહીં સમુદ્રમાંજ નાખી આપણુ વસ્ત્ર ઉપરજ ચાલો એટલે વહેલાં ઘેર પહોંચી જઈશું. અહીં પોલાણમાં પેઠેલો કંજુસમસલને ચટપટી થઈ. અને ગભરાતાં ગભરાતાં કહેવા લાગ્યો વહુ દીકરા ? એતો લાકડામાં મેં દ્રવ્ય ભર્યું છે. અને હું અહીં પોલાણમાં પેઠેલો છું. બહે મોડું થાય પણ લાકડું મૂકી દેશો નહિ.

વહુઓએ વિચાર કર્યો કે રત્નોની તે ક્યાં ખોટ હતી ? તે પચ-

રાતો ઘરમાં ઘણાએ પડ્યા છે. અને આવા કંઠુસ સસરાને પાને પડી આપણે કાંઈ પણ સુખ મેળવ્યું નથી. આપણા પતિ તેના જીવનથી દેશાવર રહે છે માટે આ લાગ ઠીક આવ્યો છે. હવે તો લાકડું છોડીજ દેવું. એમ વિચાર કરી લાકડું મુકી દીધું. અને સ્ત્રીઓ કપડાપર ખેસી ઘેર ગઇ ને કંઠુસમદલ દરિયામાં પડી ડુબી મરી ગયો.

અર્થાત કૃપણ માણસનું ધન, દેવને માટે, વિપ્રને માટે ખંધું આદિકને માટે આત્માને માટે કાંઈ કામમાં આવતું નથી તેનું ધન તો, અગ્નિ, ચોર કે રાજના હાથમાં પડે છે. તેમ કીડીઓએ ભેગું કરેલું ધાન્ય માખીઓએ સંચેલું મધ અને કૃપણ મેળવેલી લક્ષ્મિ એ ત્રણેના ભોગી પારકાઓજ હોય છે.

સાર એ છે જો—દ્રવ્યવાન ગૃહસ્થે વ્યવહારિક બાબતમાં તેનો યોગ્ય ખર્ચ કરવો. અને પરમાર્થમાં ઉદાર દીલ રાખવું. પણ કંઠુસાઈ કરવી નહીં.

■ મુખધની વાતો. ■

અલ્યા બહેયરા ? પછી હું મુખાઈ ગયો. અલ્યા મુખાઈની શું વાત કરું ? પાણીનો એક લોઢાની જીંગળીમાંથીજ આવતું. ગાડીયો, ઘોડા, બળદગાડીઓ કોઈ કોઈ તો વળી ખટારો રેંકડો, એવાં એવાં એ નામ કહેતા મોંતગાડી તરામગાડી એ બધું નામ કીને યાદ હોય અહારા બા ?

અલ્યા બહેયરા ? એક ત્રામ ગાડીમાં હું તો બેઠો, કે માસ્તરે તારને ગરડી લગાડી કે ગાડી તો ધબધબ હેંડવા માંડી, બળદે નહિને પેલુ રેલગાડીના જેવું આગળ હાકવાનું એ નહિ. અંગ્રેજ સરકાર ? તું તો દેવ છે બા ? એ દેવતાઈ કામ કુણું કરે ? મેં તો એક જથ્થાને પૂછ્યું કે આ ગાડીનું બાકું શું લેશે ?

તે એક જડો શેડીયો હતો. બોકડાના જેવું તો માથું. ને પેટ તો બજે હમણાજ ફૂટી જાહે. એવા એવા એ સેઠે કીધું પટેલ ? જ્યાં જશો ત્યાં એક આનો ટીકીટ છે. મેં જાણ્યું ઠીક લાગ આવ્યો છે હવે તો ગોધરાનીજ માથું એટલામાં માસ્તર આવ્યો, મને કહે ટીકીટ મેં હાથમાં આનો આવ્યો. માસ્તર કહે ક્યાં જવું. મેં જવાબ વાળ્યો “ ચ્યાં તે વળી ગોધરે, ગોધરાની આલજો. ”

માસ્તરે મને ઉતારી પાડ્યો. ને કહે ગોધરે જાના તો જાઓ રેલગાડીમેં કહી થપ્પડ મારી તે જુદી.

અલ્યા બહેચરા એ ગાડીનું નામ શું ?

બેચરો—મારો દીચરો. ગાડાં હાંકી હાંકી ધુળનાં ઢેશં ખાઈ ખાઈ જનમ કહાડ્યોને એટલું એની બજે ? એતોલ્યા ટ્રામગાડીલ્યા ટ્રામ.

પુંજ પટેલ—અલ્યા બહેચરા પેલું બે પગના વચમા ધાલીને દોડે, એ હુલ્યા એ ? તું તો બજેલો છે એટલે પૂછવું પડે, બેચરો—એ તોલ્યા “ બાયસાયકલ ” સાઈકલ.

■ ઉંદરીયા વેપારીની વાત. ■

જ્યારે હું માતાના ગર્ભમાં હતો ત્યારેજ મારા પિતા પરલોક વાસી થયા હતા મારી માતા બોળી અને એકલી એટલે અમારા બાપાતો સર્વ મીલકત બોળવી ખાઈ ગયા છ સાત વર્ષની ઉંમરે મને કોઈ મહેતાજીની નિશાળે મૂક્યો. જ્યાં હું ગણીત વિદ્યા અને લખતાં વાંચતાં શીખ્યો એટલે મહારી માતાએ મને ઉપદેશ કર્યો.

બેટા ? આપણા વાણીયા છીએ અને તું સારા મહસ્થનો પુત્ર છે—માટે વ્યાપાર કર ! આપણા ગામમાં વિશાખીલ નામનો શેઠ

કોઈપણ કુલીનને વ્યાજુકા રૂપિઆ આપે છે માટે તે લઈ આવી વ્યાપાર કરે ?

હું તે શેઠને ઘેર ગયો વિનય કરી બેઠો એકલામાંજ શેઠ ખીન્ન જતાં એક વાણીઆના પુત્રને આમ કહ્યું.

અરે મૂખ મેં ત્હને અનેકવાર પેસા આપ્યા છતાં તેં મૂળ દ્રવ્ય પણ ગુમાવ્યું. જે વાણીયાનો દીકરો હોય તો આ મરી ગયલા ઉંદરડામાંથી પણ અપાર દ્રવ્ય મેળવે.

આ સાંભળી મારા મનમાં વાણીયા પણાનું અભીમાન આંબ્યું. અને તે મરેલો ઉંદર ઉપાડતાં મેં શેઠને કહ્યું. શેઠ ? થોડી મૂડી માટે મને આ ઉંદર ઉધાર આપો. હું આપના અમૈદગ ઉપદેશની અજમાયાશ કરવા ઉચ્છું છું. એ પછી તેના ચોપડામાં ઉધાર કરાવી. ઉંદર લઈ હું ચાલતો થયો અને શેઠ આ જોઈ હસ્યો.

કેટલોક સમય પછી એક વાણીયાએ ચણાનો કોઠાર માટે એક ખીલાડો પાળ્યો હતો. અન્નથી ખીલાડો સંતુષ્ટ નથી એમ જાણી વાણીયો ઉંદર ખોળતો હતો. મેં તેને તે તાજે ઉંદર આપ્યો. મને પેસા મળ્યા. જેમાંથી હું એક પાણીનો ઘડો અને થોડાક ચણા લઈ ગામ બહાર પરામાં જઈ બેઠો જે પર કઠીયારા લોકોનું વિશ્રામ સ્થાન હતું દરરોજ હું તેમને પાણી પાઈ થોડા દાળીઆ આપતો તેના અદલામાં તે કઠીયારા મને લાકડાં આપતા, જે વેચી પૈસા ઉપજાવતો બીજે રોજ પાછો તે જગાપર જઈ બેસતો એમ નિરંતર ઉદ્યોગથી મારી પાસે દીક પૈસો પેદા થયો. પછી તો મેં લાકડાનો વેપાર જરી રાખી ચોટામાં એક દુકાન પણ લીધી અને બનતા બીજા ધંધાઓ ચાલુ રાખ્યા એ પછી દુરદેશાવર વહાણ રાખી વેપાર કરવા લાગ્યો. મારા કાકાઓ બાપાઓએ, દયાવી પાડેલી મીલકતો

સરકાર લડીને મેં પાછી મેળવી ગીરો મૂકેલી મીઠકતો છોડાવી.ને હાલ હું કોટીધ્વજ થયો છું. પછી એક સોનાનો ઉંદર કરાવી. વિશાખીલ શેઠને ત્યાં જઈ જમા કરાવી. તે ઉંદર શેઠના હાથમાં મુક્યો. શેઠે મારી આતુર્યતા પર પ્રસન્ન થઈ પોતાની દીકરીને લાયક ધર વર જોતાં મારી સાથે પરણાવી. અને “ માઈ નામ પડી ગયું છે.” તે વેપારી વર્ગમાં પ્રસિદ્ધ છે.

સાર એ છે જો:-નિરંતર ઉદ્યમથી માણસ અપાર સંપત્તિ મેળવે છે.

✽ વિદ્યાશંકરની સ્ત્રી રાંડી. ✽

વિદ્યાશંકર, બાર વર્ષ સુધી કાશીએ રહી વેદના એકે એક અક્ષર ગોખી કહાડી ધર તરફ પાછો ફર્યો હતો. એટલામાં જ ત્હેના ગામનો એક મસ્કરો ત્યાં આવી ચડ્યો. વિદ્યાશંકરને ઘણા વરસે જોઈ કહેવા લાગ્યો. મહારાજ ? ત્હમે કેટલું બણ્યા ?

વિદ્યાશંકર—હું ચાર વેદ, ખટશાસ્ત્ર-વ્યાકરણ-ઉપનિષદ-વિગેરે સર્વે મોઢે કરી ગયલો છું.

દીખલી—હવે કંઈ બાકી ?

વિદ્યાશંકર—હવે તો કંઈ નહિ. પણ મારા ઘેર તો કુશળ છે ને ?—(દીખલીએ-ચિચાર કરી વિસ્મીતહાસ્ય સાથે કંઈક દીલગીરી અતાવતાં જુવાળ વાળ્યો)—

અરે પણ બહુજ ખરાબ થઈ ગયું. તમારે સ્નાન કરવું જોઈએ. વિદ્યાશંકર પંચીયુ બદલી તળાવમાં જઈ ઉભો ગયો. એટલે દીખલી-એ કહ્યું મહારાજ બહુજ ખરાબ થયું ત્હમારું સ્ત્રી રાંડ્યાં.

વિદ્યાશંકર—હરનમઃ શિવાય-શિવ-શિવહર-હવે મારે કેમ કરવું. તે મસ્કરાએ કંઈક મંદ હાસ્યથી જુવાળ વાળ્યો-કેમ, તે

વળી-તમારે માથે ઘોળું બાંધવું અને ગામની બાગે, જેથી પોક મૂકતાં જવું-ઘેર જઈ બહુજ રોવું-જ્યારે તમને કોઈ છાના રાખે ત્યારે તમારે છાના રહેવું. એ પછી વિદ્યાશંકર અને મશ્કરો છુટા પડ્યા.

એ પછી ગામની-બાગેળે આવી-અને વિદ્યાશંકરે પોક મૂકવી શરૂ કરી-ઠોઠ ઘેર જઈ બહુજ જોરથી રોવા લાગ્યો. એટલામાં ત્હેની વિધવા બહેને આવી પૂછ્યું.

બાઈ ? ત્હમો બાર વરસે બહુીને ઘેર આવ્યા-અને અમારે તો, આનંદ જેવો દિવસ પણ આશું તમો છાના રહો-મને કહોતો ખરા કે શું થયું ?

વિદ્યાશંકર-કંઈ નહિ. બહેન-તોપણ કંઈક ?

વિદ્યાશંકર-બહુજ ખરાબ થઈ ગયું.

બહેન-શું ? તે તો કહો. વિદ્યાશંકર-મ્હારી સ્ત્રિ રાંડી.

બહેન-બાઈ ? ત્હમો બેઠા છો ને ત્હમારી સ્ત્રિ તે રાંડે ? એ પછી વિદ્યાશંકર કહેવા લાગ્યો. જોને બહેન-હુ બેઠો છુ ને તું રાંડી. ત્યારે મ્હારી સ્ત્રિ કેમ ન રાંડે ?

(સૌ તેના બહુતરની ગણુના કરવા લાગ્યા ને-તેની મૂર્ખતાઈ પર હસવા લાગ્યા).

તાત્પર્ય-એ છે જે-કોઈ પણ કામમાં જનસમાજ તરફથી ઉપહાસ્ય ન થવું જોઈએ-એમ વિચાર કરીને કરવું.

ધંટાશંકર અને બંટાશંકરની ગુરૂ સેવા.

કોઈ એક ગુરૂજીના આશ્રમમાં થોડો વખત થયાં, ધંટાશંકર અને બંટાશંકર નામના બે શિષ્યો આવી રહ્યા હતાં, તેઓ બંન્નેમાં ધર્મનીરૂપધારી લીધે એક બીજા પરબીજા ભાવ હતો. આ

આશ્રમમાં એવો રીવાજ હતો જે દરરોજ વારાફરતી અમુક જે શિષ્યોએ ગુરૂના ચર્ચુની સેવા કરવી નિયમ મુજબ મોટા શિષ્યે ધંટાશંકર અને બંટાશંકર આજ્ઞા કરી કે આજે ગુરૂચર્ચુનીસેવાનો તહમારો વારો છે. સાંજે નિયત જગા પર આવી ગુરૂજી બેસી ગયા, એટલે ધંટાશંકરે પોતાના સેવ્ય જમણા પગની સેવા કરવા માંડી અને બંટાશંકર કાંઈકે કામ પ્રસંગે બહાર ગયો હતો.

જમણાજ ધંટાશંકર ગુરૂચર્ચુની સેવામાં લાગી રહ્યો છે એટલામાં ગુરૂજીને ઉંઘતુ ઝોકુ આવ્યું. અને પોતાના સેવ્ય જમણા પગ ઉપર ગુરૂજીનો ડાબો પગ પડી ગયો. એટલામાંજ ધંટાશંકર ક્રોધથી લાલચોળ થઈ ગયો અને ઉદ્દેશી ડાબા પગને કહેવા લાગ્યો અરે દુષ્ટ તું મારા દુશ્મનનો સેવ્ય ચર્ચુ થઈ મારા સેવ્ય પગને કચરી નાખે છે? બસ-હવે તો તહને અડાવીજ દઉં તો? એમ કહેતાંપોતાના દુશ્મન બંટાશંકરના સેવ્ય પગને જોરથી ધક્કો મારવા જાય છે એટલામાંજ બંટાશંકર બહારથી આવ્યો. અને પોતાના સેવ્ય પગ તરફ દષ્ટિ કરતાં ધંટાશંકરને ક્રોધથી કહેવા લાગ્યો.

અરે દુષ્ટ? તું મહારા સેવ્ય ડાબા પગને શા માટે મારે છે? બસ હવે તો તહારા સેવ્ય જમણા પગનાં હાકડે હાકડાં જુદાંજ કરી નાખું તો? એમ કહેતાં દૂર પડેલો ધોડો લેવા ગયો. એટલે ધંટાશંકર ઉદ્દેશી કહેવા લાગ્યો. અરે દુશ્મન? તું મહારા સેવ્ય પગને મારે ત્યાર પહેલાં હું તહારા સેવ્ય પગને કાપીજ નાખું તો? બંટાશંકરે-ધંટાશંકરના સેવ્ય પગને દંડુકો લગાવી દીધો. એટલે ગુરૂજી ઝમકીને જાગી ઉઠ્યા. અને ધંટાશંકર દૂર પડેલો છરો લેવા દોડ્યો. અરે? કોઈ દોડો અને મારી નાખ્યો. એમ ગુરૂજી બુમો પાડવા લાગ્યા. કેટલાક શિષ્યોએ આવી ધંટાશંકર અને બંટાશંકરને છૂટા

પાડ્યા. બાદ મોટા શિષ્યે કહ્યું અરે મૂખાઓ, તમે કેવળ અચ્છાની છો ગુરૂજના એ પગ તેમાં કોઈ ડાખે અને જમણો તે કંઈ જુદા નથી જે આપણા ગુરૂજના જ પગ છે. અને તમે બંને ચણીની બીન્ન ભાવના રાખો છો તે તમારી મૂર્ખતા છે.

એ પછી ઘંટાશંકર અને બંટાશંકર શરમાઇ ગયા. સાર એ છે કે દરેકનો ધર્મ અને ઇશ્વર એકજ છે. માટે ધર્મની સ્પર્ધા કરવી નહિ.

અમે સ્નાન કરીએ છીએ.

સ્નાનંકત્વા—સ્નાનંકત્વા.

ત્રણ વેદાન્તિ બ્રાહ્મણો રાજના મહેલમાં ચોરી કરવા ગયા. ન્યાં એક બાળુએ, સોનાં મહોરો અને હીરામાણેક આદી જ્વાહિરો પડેલાં હતાં. અને બીજી બાળુએ રાજ અને રાણી નિંદ્રાધિન થઇ ગયાં હતાં. પહેલાં એ મીત્રોએ સુવર્ણ મહોરો બાંધતા પહેલાં ત્રીજી મીત્રને ઉદ્દેશી કહ્યું.

બાઈ ? આ સુવર્ણ લેવામાં કાંઈ બાધ તો નથી ને ? તે મીત્રે કહ્યું, અરે મૂખાઓ—એક ઠેકાણે કહ્યું છે જે સુવર્ણમાં કલિયુગ રહેલો છે. માટે તે તો અનર્થકારી એ પછી સુવર્ણને ત્યાં પડ્યું રહેવા દઇ હીરા માણેક તરફ દષ્ટિ કરી એકે બીજાને કહ્યું.

મીત્ર, આ હીરામાણેક લેવાં એમાં શો દોશ ? તેણે પોતાની બગલમાંથી પોથી કહાડી નિચે જઇ દીવાને અજવાળે બેયું તો તેમાં પણ નિચે સૂજળ લખેલું હતું. કે “રાજ, બ્રાહ્મણ અને દેવ, એ ત્રણેનું દ્રવ્ય કદી પણ ચોરવું નહિ.” એવી રીતે શાસ્ત્રના નિયમ સૂજળ બધું ત્યાં પડ્યું રહેવા દઇ. દૂર પડેલાં ડાંગરનાં છાલાં (ફાતરાં),

ની ત્રણ ગાંસડીઓ બાંધી એટલાંમાં ત્રીજો વિચાર નજર આગળ ઉપસ્થિત થયો—અરે, રાજની મીલકત ચોરવી. અને દેવનું દ્રવ્ય લેવું. એ બરાબર છે. તે પહેલાં ગંગામાં સ્નાન કરી, લેવામાં કોઈ જાતનો દોશ નથી. અરે ! પણ અહીં ગંગા નદી તો નથી પણ આ સ્ત્રી (રાણી) એ પણ એક સરિતા બરાબરજ છે. અને તે સ્ત્રી રૂપ સરિતામાં પહેલાં સ્નાન કરી પવિત્ર થવું જોઈએ. એ પછી તો ત્રણ પંડિતો રાણીના પલંગ પર ધબોધબ કુદી પડ્યા. અને સ્નાનક્રત્વા, સ્નાનક્રત્વા, એમ કહેવા લાગ્યા, રાણી એક દમ ઝબકી ઉઠી, અને રાજ ગભરાઈ ગયો. મહેલમાં કાલાહલ મચી રહ્યો એ પછી ખરે રહસ્ય ખુલ્લુ થતાં સૌ આશ્ચર્યમાં પડી ગયા. અને રાજાએ ત્રણ મહારાજાને એક એક સુવર્ણ મહોર આપી વિદાય કર્યા.

સાર એ છે જે બધું અને પછી પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો.

ભગાભાઈની અક્કલની તારીફ.

સાંભળો છો કે ? ગામમાં ભેંસોનું ટોળું આવ્યું છે. માટે એક ભેંસ પણ આપણે લેવી જોઈએ (પટલાણીએ કહ્યું)

ભગાભાઈ—લઉ તો ખરો, પણ તું હાથ મારી ખેનનાં છોકરાંને આપજો.

પટલાણી—તમારી ખેનનાં છોકરાં, અને મારા ભાઈનાં છોકરાં ક્યાં નથી કે હું તમારી ખેનનાં છોકરાંને હાથ આપું ?

ભગાભાઈ—(ક્રોધથી) રાંડ ન આપે તો મારીને હાડકાં આગીજ નાખુ તો ? પટલાણી—હાથ તો ન અપાય સાંભળતાંજ

બગામાઇનો પિત્તો ઉખડી ગયો બહાર પડેલું સાંખેલું લેવા દોડ્યા એટલામાં એક સારા માણસે આવી બગામાઇને સમજાવી ઠંડા પાડ્યા.

ગામમાં ડાહ્યા બગામાઈ છે. સૌ કોઈ બગામાઈને પૂછી વાત કરે છે. એક રખારીને ત્યાં છાશ થઈ રહી કે જાટે ગોળીમાં મોંદું નાંખ્યું છાશ પીધી પણ ઉંટનું મોંદું ગોળીમાંથી નિકળે નહિ. રખારી બગામાઈ પાસે સલાહ લેવા આવ્યો. બગામાઈએ કહ્યું. જા ? જઈને ગોળી ફેંડી નાખ એટલે મોંદું નિકળી જશે. બાદ ઉંટનું મોંદું નિકળ્યું પણ કાંઠેલો ગળામાં રહ્યો. રખારી પાછો સલાહ લેવા આવ્યો. એટલે બગામાઈએ હોકો ગુડ ગુડાવતાં જવાળ વાળ્યો. મારો દીયરો ખોટથાળ જા ? જઈને ઉંટનું ગળું કાપી નાખ ? એટલે કાંઠેલો પણ નિકળી જાહે. ઉંટ ખૂંસો પાડે પણ જોર દરળાં કાંઠેલો નીકળે નહિ. છરો લઇ રખારી આવ્યો એટલામાં સારા માણસે સમય ચુકતા વાપરી. કાંઠેલો ભાગી નાંખ્યો. સૌ નવા જમાનાની અક્ષતની તારીફ કરવા લાગ્યો. (ત્યારથી બગામાઈની કહેવત ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધ છે.)

આડાને બદલે નાડું પકડનાર મુસ્લાંજી.

એક વહોરાને વેપાર સંબંધી કામકાજ માટે અમદાવાદ જવું પડતું. રેલવે નહોતી ત્યારે તે ગાડાની મુસાફરીમાં જતો આવતો. નિયમ મુજબ વહોરાજી ગાડામાં બેઠેલા છે. અને ગાડું ધીમે ધીમે ચાલ્યાં જાય છે. એટલામાં ઢોળાણવાળી જમીન આવતાં જ ગાડાવાળાએ વોરાજીને કહ્યું—મુસ્લાંજી ! એ ! મુસ્લાંજી આડું બરાબર પકડી રાખજો. જુઓ આ ઢાળ આવ્યો, મુસ્લાંજીએ કહ્યું—હા હા પકડું છે. તું

તારે ગાડું આગર ચલાવ. કહીં મુસ્લાજીએ પોતાના સુંથણાનું નાડું પકડી રાખ્યું. વળી બીજી વાર પણ ગાડાવાળાએ કહ્યું—મુસ્લાજી ? આડું મઝપ્પુત પકડજો. મુસ્લાજીનો પિત્તો ઉખળી ગયો. અને બોલ્યા— પકડે છે. પકડ્યું છે. સાલા ! ગારૂ આગળ ચલાવ !

ગાડાવાળાએ ગાડું આગળ ચલવ્યું કે મુસ્લાજી ડફાંગ કરતા બોંયપર ફટી પડ્યા. (પડી ગયા) અને ગાડું તો છેક નિચે જઈ ઉભું રહ્યું. વળી ગાડાવાળો વહોરાજી પાસે આવ્યો અને હાસ્ય કરી બોલ્યો. મુસ્લાજી ? મેં તમને આડું પકડવાનું કહ્યું હતું અને કેમ ભૂલી ગયા ? વહોરાજી પોતાના સુંથણાનું નાડું બતાવતાં બોલ્યા : “ સાલા આંધરો છે ? જે દેખતો નથી ? આ હજી ટો પકરી રાખું છે. ” [આ જોઈ ગાડાવાળાને મુસ્લાજીની ભોળાઈ પર ધણુંજ હસવું આવ્યું.)

કેટલાક દિવસ પછી વહોરાજીનાં માલથી ભરેલાં ગાડાં લુટાઈ ગયાં એટલે શેઠે તેમને પૂછ્યું. અસમાલજી ! એમ કેમ ? ટમે પોલીસમાં કેમ નહિ સંભરાવું. ટો આંપરા માલનો કોઈક વખત પટો ? બી લાગટે.

અસમાલજી :—શેઠ ! ચોર માલ ભલે લૂટી ગયા. પણ ભર-ટીયું તો મારી પાસે છે ને ? તે સાલાઓ ભાવ ટાલ વગર માલ કેવી રીતે વેચશે ?

સાર એ છે જે—કોઈ પણ કામમાં વધારે ભોળાઈ વપરાતાં ઉપહાસ્યને પાત્ર થવું પડે છે.

મીયાં ફસ્કુ અને તિસ્મારખાંનો સંવાદ.

(એક શિતળ વડવૃક્ષની નિચે આવી સ્વચ્છ નિર્મળ પાણીના બરેલા સરોવરમાંથી પાણી પીને બે મીયાંબાઇ નિચે મુજબ વાતો કરવા લાગ્યા.)

દેખોજી ! ખુદાને યે ક્યા! ચીજ બનાદી કેસી ઠંડી હોર આતી હૈ. યે તલાવ હૈ. ઉસ્સા પાનીકા સખ ધી બનજાવે. આર એ બડકે પત્તેકા સખ રોટી બન જાય. તો “ બંદા ઝમોલ ઝમોલકે ખામ. ”

(તિસ્મારખાંએ હવાઇ કીલ્લો બાંધવો શરૂ કર્યો.)

તુમ એકીલે કેસે ઉસ્મે હમેરા ખી ભાગ હૈ. ફસ્કુએ કહ્યું.

સાલે ? ઉસ્મે તુમેરા કેસે ભાગ ? હમ પહેલે બોલે એટલે સખ હમેરા, એક રોટીકા ટુકડેખી નહિ દડાં હાલ મેં મોંધવારી કેસી ચલતી ? (તિસ્મારખાંએ ઉસ્કેરાતાં બાણ છોડ્યું.)

ઉલ્લુ મુહ સંભાળ કે બોલીયો, મીયાં ભારી હો જાયગી.

(ફસ્કુ ચ્હીડાઇ ગયો.)

સાલે ? તેરા ચલે તો મારડાલીયો !

તિસ્મારખાંએ બેપરવાઇ બતાવી.

“ બંને મિત્રો વાતવાતમાં ઉબડી પડ્યા. મારામારી પર આવી ગયા એટલામાંજ કંઈ બડબડાટ થતાં બહાદુર ફસ્કુ નાશી ગયો. અને તિસ્મારખાં મહા મુશીબતે ઝાડ પર ચઢી ગયો. તપાસ કરતાં જણાયું કે અવાજ ખીસકોલીનો હતો ત્યારથી મીયાંબાઇની વાતો પણ આપણા પુસ્તકોમાં પ્રસિદ્ધ થઈ છે. ”

શેઠ નોકર ઉપર તકડાઈ ગયા.

શેઠનો મગજ તપી ગયો છે. સુષ્ટ ગયા પણ ઉંઘ આવી નહીં અને નોકર ઉપર તકડાઈ ગયા. અલ્યા રામા ! હરામખોર—આમ આવ ? એમ કહી શેઠે ખૂબ મારી. રામે આવ્યો; અને નમ્રતા-પૂર્વક શેઠને કહેવા લાગ્યો;—

કસે સેટ્ઝી !—નિંદ નાહીં આલી !—પવન ઢાલું !—

ત્યા લટક-મટક કરતાં શેઠાણી આવ્યાં અને શેઠને કહેવા લાગ્યાં તમે કોઈ રમૂજ વાત વાંચો પછી શેઠ દમ્મ દમ્મને ઉઠ્યા અને ક્યા-ટમાંથી એક ચોપડી કાઢી વાંચવા માંડી; જેમ જેમ શેઠ ચોપડી વાંચતા ગયા તેમ તેમ પેલાં શેઠાણી—ખખી;—ખખી;—ખખીને;—હીં હીં—હીં—હસતાંજ ગયાં અને તેમને ગલી પગી થઈ આવી. રામાએ આવી શેઠાણીને પકડી રાખ્યાં તોપણ હસવું બંધ રહ્યું નહીં. જ્યારે શેઠે ચોપડી વાંચવી બંધ કરી ત્યારે જ શેઠાણી એક કળની મારક ચૂપ થઈ ગયાં.

મંગાવે: — મંગાવો — મંગાવો.

(એક રમૂજ નવલકથા)

ડૉક્ટર-બનયક્કર.

કીંમત ફક્ત ૦-૧૦-૦ દસ આના.

નિચેનાં બેમાંથી કોઈ પણ સરનામે પત્ર લખો.

ગિર અંબાલાલ છગનલાલ બહેરા.	} આનામાળા સિરાઝોની ઑફિસ. પોસ્ટ-વડાગામ-મુ. વડાગામ. વાયા-તાલોદ એ. પી. રેલવે.
૦/૦ "ગુજરાતીપંચ"ની ઑફિસ.	
ચાર રસ્તા—અમદાવાદ.	

શ્રી " સત્યવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ " માં શા. સાંકલચંદ હરીલાલે છાપ
પાંચકુવા નવાદરવાળ—અમદાવાદ.

